

ZAZNĚLO NA

4. NEUROMUSKULÁRNÍM FÓRU

23.–24. 9. 2021

E-REPRINT

Transthyretinová amyloidóza jako společné téma pro neurologa a kardiologa

MUDr. Hana Poloczková, MUDr. Radim Mazanec, Ph.D.

Transthyretinová amyloidóza jako společné téma pro neurologa a kardiologa

MUDr. Hana Poloczková¹, MUDr. Radim Mazanec, Ph.D.²

¹Interní kardiologická klinika FN u sv. Anny, Brno

²Neurologická klinika 2. LF UK a FN Motol, Praha

Na 4. neuromuskulárním fóru v září 2021 zazněla přednáška podpořená společností Pfizer, která byla součástí dlouhodobého edukačního programu o transthyretinové amyloidóze (ATTR). MUDr. Poloczková a MUDr. Mazanec vysvětlili, že záchyt a diagnostika tohoto vzácného multiorgánového onemocnění vyžaduje mnohdy spolupráci neurologa a kardiologa, zejména pro výskyt negeneticky podmíněné tzv. „wild type“ formy ATTRwt. Časnému stanovení diagnózy může pomoci přítomnost varovných příznaků, které o několik let předcházejí závažnější neurologické a kardiologické poruchy. Mezi významné varovné signály patří oboustranný syndrom karpálního tunelu nebo nevysvětlitelná hypertrofie stěny srdeční komory. Přehled kardiologických projevů a diagnostiky ATTR doplnila MUDr. Poloczková kazuistikou 81letého muže se zjištěnou negenetickou variantou ATTRwt, u něhož byla nejprve zachycena arytmie, ovšem v kombinaci s řadou předcházejících varovných signálů.

Transthyretinová amyloidóza

ATTR tvoří > 15 % všech amyloidóz. Rozlišujeme hereditární genetickou variantu (ATTRv) a negenetickou variantu (tzv. divoký typ – wild type, ATTRwt), která postihuje převážně muže nad 65 let věku a převažuje u ní kardiologické postižení (1, 2).

Hereditární ATTR je autozomálně dědičné fatální multiorgánové onemocnění, jehož výskyt vykazuje významné zeměpisné rozdíly. Nacházíme tzv. endemické clustery, v Evropě se jedná o Portugalsko, Švédsko a Bulharsko. Rozlišujeme onemocnění s časným nástupem příznaků, zhruba ve věku 25–35 let, a s pozdním nástupem po 50. roce věku. V ČR se spíše vyskytuje typ s pozdním nástupem. Častou manifestací je axonální periferní neuropatie s neuropatickou bolestí. Velmi suspektní je oboustranný syndrom karpálního tunelu bez jasné příčiny, který často předchází další orgánové příznaky. Suspektní je také kombinace neuropatie a hypertrofické kardiomyopatie. Postiženy jsou vždy i další orgánové systémy. Může jít o příznaky muskuloskeletální, gastrointestinální, psychiatrické, sudomotorické, renální anebo oční (3, 4, 5). Dnes je toto onemocnění již léčitelné, dostupné jsou registrované přípravky tafamidis (od roku 2011), patisiran a inotersen (od roku 2018).

ATTR je vzácné onemocnění s multiorgánovým postižením, o kterém mají lékaři převážně pouze teoretické znalosti, a proto je jeho vyhledávání obtížné. Podle nedávné studie navštíví před stanovením správné diagnózy ATTR většina pacientů nejméně tři lé-

kaře a délka trvání příznaků v době diagnózy přesahuje dva roky (5). Diagnostický proces značně zkracuje dobře odebraná rodinná anamnéza.

Studie, která proběhla v Rakousku v letech 2014–2019, identifikovala 43 případů ATTRv ve 22 rodinách s 10 různými patogenními mutacemi v TTR genu (mezi nejčastější mutace patřily 6× His108Arg, 3× Val113Leu a 3× Val50Met) (3).

Zkušenost kardiologa s ATTRwt amyloidózou

Amyloidózy představují heterogenní skupinu onemocnění charakterizovanou extracelulárním ukládáním amyloidu do tkání a orgánů, který zde působí toxicky a vede k poruše jejich funkce. Při postižení myokardu vzniká tzv. srdeční amyloidóza, jejíž přítomnost má pro nemocného s amyloidózou prognostický význam. Až 95 % srdečních amyloidóz je součástí systémového postižení (6). Symptomy jsou dány stupněm infiltrace jednotlivých orgánů.

Srdeční projevy zahrnují:

- **srdeční selhání** se zachovanou systolickou funkcí (HFpEF), dušnost, pravostranné srdeční selhání (projevující se jako otoky a ascites), únavu a nevykonnost (LCO),
- **arytmie**, které se mohou manifestovat jako synkopy při bradykardii, atrio-ventrikulární blokádě, častá bývá fibrilace síní,
- **anginu pectoris** s normálním koronografickým nálezem,
- **aortální stenózu** (low-flow, low-gradient),

- **hypotenzi**, nebo také zdánlivě „vyléčenou hypertenzi“.

Postiženy jsou také jiné orgánové systémy, často se jedná o syndrom karpálního tunelu, mnohdy oboustranný, který předchází diagnózu amyloidózy o 5–15 let a objevuje se až u poloviny nemocných. Dalším projevem bývá stenóza spinálního kanálu v důsledku infiltrace ligamentum flavum, polyneuropatie, spontánní ruptura úponu bicepsu, renální postižení s rozvojem renální insuficience a proteinurií, gastrointestinální symptomy, jako je průjem/obstipace, úbytek tělesné hmotnosti, dále trombembolické komplikace nebo oční postižení.

Diagnostika transthyretinové srdeční amyloidózy

Podezření na srdeční amyloidózu vzbuzují některé varovné známky, tzv. „red flags“ (6). Při echokardiografii se jedná o nevysvětlitelnou hypertrofii stěny komory přesahující 12 mm. Současně bývá přítomno ztlustění chlopního aparátu, stěny pravé komory a přítomen může být také perikardiální výpotek. Pacienti špatně tolerují léčbu β-blokátory a ACEI, které u nich navozují hypotenzi, špatně je tolerován také digitalis. Srdeční selhání bývá zpočátku se zachovalou ejekční frakcí a při podrobnějším echokardiografickém vyšetření se zhodnocením myokardiálního strainu, zjišťujeme ušetření apikálních segmentů levé komory. Zjištěna může být aortální stenóza. Při laboratorním vyšetření nacházíme nor-

mální poměr volných lehkých řetězců imunoglobulinů v séru (kappa a lambda) a dlouhodobou elevaci NT-proBNP a troponinu T. Z dalších vyšetření je nutné provést EKG, na které je patrná snížená voltáž QRS komplexu (v rozporu s echokardiografickým nálezem hypertrofie), arytmie, např. fibrilaci síní, nebo známky prodělaného infarktu myokardu. Magnetická rezonance může významně přispět k diagnostice onemocnění, ale definitivně nedokáže diagnózu potvrdit nebo vyloučit. Vysokou specifitu (100 %) a senzitivitu (97 %) má scintigrafie (tzv. DPD scan), která v případě ATTR prokáže vychytávání 3,3-difosfophono-1,2 propanodi-karboxylové kyseliny značené techneciem^{99m} (^{99m}Tc-DPD) grade 2 nebo 3. Zlatým standardem vyšetření při diferenciální diagnostice srdeční hypertrofie je endomyokardiální biopsie, která má 100% specifitu a 98% senzitivitu (7). Diagnostický algoritmus u pacientů s klinickým podezřením na srdeční amyloidózu tedy zahrnuje neinvazivní vyšetření zahrnující stanovení poměru lehkých volných řetězců imunoglobulinů v séru a scintigrafické vyšetření. V případě nejasného výsledku je indikováno provedení endomyokardiální biopsie. Genetické vyšetření určí, zda jde o hereditární nebo divoký typ amy-

loidózy. Na ATTRwt je třeba pomýšlet zvláště u mužů po 60. roce věku se srdečním selháním se zachovanou ejekční frakcí. Jde o poddiagnostikované onemocnění, které bývá dlouho asymptomatické i v pokročilém stadiu.

Kazuistika

Muž narozený v roce 1940 byl od roku 2000 léčen pro hypertenzi čtyřkombinací anti-hypertenziv. Řadu let trpěl bolestmi bederní páteře s paresteziemi dolních končetin. V listopadu 2020 u něj byla zjištěna sinusová bradykardie a presynkopální stavy, v lednu 2021 fibrilace síní. Současně docházelo ke „zmírňování“ hypertenze, s postupným vysazováním antihypertenziv. Vzhledem k trvajícím fibrilacím byla plánována kardioverze, proto pacient podstoupil echokardiografické vyšetření, které odhalilo výraznou hypertrofii levé komory (tloušťka stěny 20 mm). **Doplněná anamnéza ukázala, že pacient prodělal v roce 2001 rupturu úponu m. biceps brachii a operaci pro syndrom karpálního tunelu (2009 vpravo a 2015 vlevo).** Další echokardiografické vyšetření potvrdilo koncentrickou hypertrofii levé komory s mírně sníženou systolickou funkcí a zachování apikální kontraktility při hodnocení globálního longitudinálního strainu levé ko-

mory (tzv. „apical sparing“). DPD scan ukázal vychytávání ^{99m}Tc-DPD grade 3, laboratorně byl zvýšený troponin T (42 ng/l), NT-proBNP (1 567 ng/l) a poměr volných lehkých řetězců kappa/lambda činil 1,45 (normální nález). MR srdce pacient nepodstoupil z důvodu klaustrofobie. Endomyokardiální biopsie prokázala silnou pozitivitu transthyretinu v depozitech amyloidu.

Tato kazuistika dokládá, že varovné známky ATTR (SKT oboustranně) se objevují několik let před srdeční manifestací. Včas stanovená diagnóza ATTR přitom umožní zahájit efektivní léčbu a výrazně zpomalit progresi nemoci, což má pro pacienta zásadní přínos.

Závěr

ATTRv a ATTRwt představují společné téma pro neurologa a kardiologa. Podezření na některou formu amyloidózy mohou vzbudit varovné signály, tzv. „red flags“, které o několik let předcházejí závažnější kardiologické a neurologické manifestace. V současné době probíhá národní screeningový program ze suché kapky krve týkající se diagnostiky hereditární formy amyloidózy. Záchyt onemocnění, genetické i negenetické varianty ATTR, vyžaduje mezioborovou spolupráci.

LITERATURA

1. Benson MD, Buxbaum JN, Eisenberg DS, et al. Amyloid nomenclature 2018: recommendations by the International Society of Amyloidosis (ISA) nomenclature committee. *Amyloid*. 2018; 25(4): 215–219.
2. Bonderman D, Pölzl G, Ablasser K, Agis H, et al. Diagnosis and treatment of cardiac amyloidosis: an interdisciplinary consensus statement. *Wien Klin Wochenschr*. 2020; 132(23–24): 742–761.

3. Auer-Grumbach M, Rettl R, Ablasser K, et al. Hereditary ATTR Amyloidosis in Austria: Prevalence and Epidemiological Hot Spots. *J Clin Med*. 2020; 9(7): 2234.
4. Rintell D, Heath D, Braga Mendendez F, et al. Patient and family experience with transthyretin amyloid cardiomyopathy (ATTR-CM) and polyneuropathy (ATTR-PN) amyloidosis: results of two focus groups. *Orphanet J Rare Dis*. 2021; 16(1): 70.
5. Gertz M, Adams D, Ando Y, et al. Avoiding misdiagnosis:

- expert consensus recommendations for the suspicion and diagnosis of transthyretin amyloidosis for the general practitioner. *BMC Fam Pract*. 2020; 21(1): 198.
6. Donnelly JP, Hanna M. Cardiac amyloidosis: an update on diagnosis and treatment. *Cleve Clin J Med*. 2017; 84(12 Suppl 3): 12–26.
7. Fontana M, Čorović A, Scully P, Moon JC. Myocardial Amyloidosis: The Exemplar Interstitial Disease. *JACC Cardiovasc Imaging*. 2019; 12(11 Pt 2): 2345–2356.

Má váš pacient **symetrickou senzo-motorickou progresivní polyneuropatii** v kombinaci s alespoň **jedním či více z těchto klinických příznaků?** ⁸

Gastrointestinální projevy ^{1,3}

Nevysvětlitelný váhový úbytek
Časný pocit sytosti
Střídatvé epizody zácpy a průjmu

Poruchy funkce ledvin ^{1,3}

Proteinurie
Renální selhání

Autonomní příznaky ^{1,4,5}

Sexuální dysfunkce
Opakované infekce močového traktu (retence moči)
Ortostatická závrať/synkopa
Abnormální pocení

Oční projevy ^{1,2}

Glaukom
Zákaly sklivce
Papilární abnormality

Kardiovaskulární projevy ¹

Blokády vedení vzruchu
Kardiomyopatie
Arytmie
Palpitace

Neuropatické příznaky ^{1,6,7}

Spontánní bolest
Evokovaná bolest
Nebolestivé vjemy
Oboustranný syndrom karpálního tunelu
Ztráta taktilní, vibrační, propioceptivní citlivosti
Nevýbavné šlachosvalové reflexy
Snížená citlivost na tlak (pinprick test)
Poruchy termální citlivosti
Hyperalgezie

Přítomnost těchto symptomů spolu s pozitivním genetickým testem mutace genu TTR může potvrdit diagnózu **familiární transthyretinové amyloidní polyneuropatie (ATTR-PN).** ¹

PP-VIN-CZE-0067 ATTR-PN (familiární transthyretinová amyloidní polyneuropatie); TTR (transthyretin)

REFERENCE: 1. Conceicao I, et al. *Amyloid* 2019, DOI: 10.1080/13506129.2018.1556156. [Epub ahead of print]; 2. González-López E, et al. *Rev Esp Cardiol* 2017;70:991–1004; 3. Ando Y, et al. *Orphanet J Rare Dis* 2013;8:31. 4. Milani P, et al. *Mediterr J Hematol Infect Dis* 2018;10:e2018022; 5. Mollee P, et al. *Intern Med J* 2014;44:7–17; 6. Siddiqi OK, et al. *Trends Cardiovasc Med* 2018;28:10–21; 7. Mohity D, et al. *Arch Cardiovasc Dis* 2013;106:528–40; 8. Conceicao I, et al. *Journal of the Peripheral Nervous System* 2016; 21:5-9.

Pfizer, spol. s r.o., Stroupežnického 17, 150 00 Praha 5, tel.: +420 283 004 111, fax: +420 251 610 270, www.pfizer.cz

